

תורה ומידות טובות

פרשת אחרי מות קדושים | עלון מספר 222 | כניסת שבת: 18:59 (לנוהגים 40 דק' 18:39) | יציאת שבת: גאונים: 19:50 ר"ת: 20:40

אורחות חיים

על כל אחד ואחד מאיתנו, עוברים לעתים רגעי כאב או פחד. לא תמיד הדבר קורה בעקבות דברים המתרחשים בביתנו פנימה, לפעמים זה קורה בעקבות התרחשויות בכלל ישראל, בקרב חברים, בקהילה.

לפעמים אנו שומעים על אסונות נוראיים, מחלות קשות, או אפילו קשיים בגידול וחינוך הילדים, בעיות כלכליות, וכל כיוצא באלה. ביקור בבית החולים מרטיט כל לב, הצצה בטפסי הבקשה במשרדי ארגוני החסד - מעוררת רחמים ודמעות. אין ספק, צרות עם ישראל מרובות, וכל לב יהודי שואל את עצמו: מה אני יכול לעשות כדי לעצור את זה? מה אני יכול - כאדם פרטי - לפעול כדי לעצור את מחול הצרות המקיף מכל עבר? אין אני, בכוחי הדל, יכול לפתוח לעם ישראל כולו שערי רפואה וישועה, שערי רחמים ופרנסה, שערי שפע וברכה מרובה? האם יש משהו, שכל יהודי יכול לעשות, כדי להרעיק על הכלל כולו חיי עושר ואושר, מניעת צרות וייסורים, חיים טובים ומאושרים?

התשובה היא: צרות, אסונות, מצוקות - אינם מתרחשים סתם, יש פעולה שאנשים עושים, שמביאה בכפייה זיהום אוויר נוראי שגורם לכל הצרות הללו. וממש כמו בזיהום אוויר - רוב המקרים אין קשר בין מזדהמי האוויר לבין הנפגעים ממנו. אנשים רבים בכלל ישראל סובלים שלא באשמתם, אלא בגלל שהאוויר מסביב מזוהם, מלא גיצים וגחלים מתעופפות...

כך מגלה הרמב"ם לבנו, באיגרת מרטיטה שחושפת סוד מכבושנו של עולם: 'אל תשקצו את נפשתיכם במחלוקת, המכלה את הגוף, הנפש והממון!' - בדבריו, מכנה הרמב"ם את המחלוקת כדבר שיקוף, כדבר מלוכלך ודוחה, המכלה את הגוף, מחסל את הנפש, הורס את המצב הכלכלי בעולם כולו!

ואם לא די בכך, הוא שב ומזהיר, ובאזהרה זו הוא יוצא מגדרו, ומתאר עדות אישית חיה ומפחידה: 'ראיתי בניי שהשחירו, משפחות שנספו, עיירות שנתערערו, אנשי אמנה ונכבדים נקלו ונתבזזו!' - וכל זאת למה? הוא ממשיך ומגלה: 'בסיבת המחלוקת! (הרב אשר קובלסקי שליט"א)

זענייני הפרשה

סאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" זורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

מיתה, וגברא קטילא קטיל. וזהו "בקרבתם לפני ה' מהר סיני, "וימותו" מאז, ולא מעכשיו.

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וטו, א. איתא במדרש (ילקוט שמעוני איוב לז), כיון ששמע איוב מיתת שני בני אהרן אמר (איוב לז, א): "אף לזאת יחרד לבי". ויש להבין, מה הקשר בין מיתת שני בני אהרן לאיוב? אלא, דאמרו חז"ל (נצח נחמל טו), איוב נדון ביסורים, כיון שבזמן שגזר פרעה להשליך את ילדי ישראל אל הים, שתק ולא מחה על כך. והנה איתא בחז"ל (ויקרא רבה כ, ז) שחטאם של נדב ואביהוא היה, שהיו משה ואהרן מהלכין בדרך, ונדב אביהוא מהלכין אחריהם, וכל ישראל אחריהם. אמר לו נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים הללו, ואני ואתה נהגי את הדור. אמר להם הקב"ה, נראה מי קובר את מי.

ולכאורה קשה, בשלמא נדב נענש על שאמר מתי ימותו שני זקנים הללו, אבל מדוע נענש אביהוא, הרי הוא לא אמר כלום. אלא, מכאן אנו למדים, שאדם השומע דבר רע על חבירו ואינו מוחה, אלא שותק, גם הוא ראוי לעונש.

ועפ"ז יובן המדרש, כיון ששמע איוב על מיתת שני בני אהרן, כיון שמת גם אביהוא, למד מזה, שהשותק על דברים רעים, גם הוא נענש. לכן פחד גם הוא, כיון שהבין שמגיע לו עונש, על ששמע ולא מחה על גזירותיו של פרעה.

בקרבתם לפני ה' וימותו וטו, א. הסבירו המפרשים שהסיבה למיתתם היתה, משום שהתקרבו יותר מדאי לפני ה', ולפיכך "וימותו".

והסבר הדברים, דהנה אמרו חז"ל במסכת יבמות (סד), שמתו על שלא היו להם בנים, דכתיב (כמלכ ג, ז): "ובנים לא היו להם", הא אם היו להם בנים, לא היו מתים.

והנה איתא בגמרא (סס), כל שאינו נושא אשה, גורם לשכינה שתסתלק מישראל, דכתיב (בלקטי יז, ז): "להיות לך לאלקים ולזרעך אחרך".

ועפ"ז אפשר לומר, שהסיבה שנענשו היא, מפני שגרמו לשכינה שתסתלק מישראל. אולם אפשר לומר, שלא עלה על דעתם שהם כל כך חשובים, עד שיהיו לסיבה למנוע את השראת השכינה לישראל. אמנם, מאחר שהתקרבו כל כך לפני ה', עד שהחזיקו את עצמם למעלה גדולה כזו, אז נענשו על שלא נשאו נשים, כי אז הרגישו שהם חשובים, א"כ הם יכולים להיות הסיבה לגרום את מניעת השכינה מישראל.

מכל זה אנו רואים, איך מידותיו של הקב"ה הם מכוונים מדה כנגד מדה, שהקב"ה בא ומקיף את האדם ומסובבו, עד שאם יענה תשובה כזו, הוא מוכיחו מצד שני עד שמעמידו על טעותו.

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו וטו, א. ולכאורה קשה, מדוע הוצרכה התורה לכתוב שוב "וימותו", הרי כבר אמרה "אחרי מות שני בני אהרן?"

אלא הסבירו המפרשים, דהנה ידוע שאמרו חז"ל במסכת ברכות (לא), אין הנבואה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה. ואם כן, איך שרתה השכינה והנבואה על משה רבינו מתוך עצבות גדולה כל כך על מיתת שני בני אהרן אחיו, שהיו כבניו ותלמידיו המובהקים, וזהו תימה גדול מאד.

ואת הקושיא הזאת מתרץ הפסוק עצמו, "בקרבתם לפני ה' וימותו" הכונה, שאם היתה סיבת מיתת בני אהרן בגלל שחטאו חטא גדול או מפני שלא היו ראויים לעבודה, היה משה רבינו עצב, בראותו את בני אחיו הגדול ותלמידיו, שיצאו לתרבות רעה, ואז לא היתה שורה עליו השכינה. אבל כיון שמיתתם היתה "בקרבתם לפני ה' וימותו", וכמו שנאמר (לעיל י, ג): "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד", וע"ז אמר המדרש (ויקרא רבה יב, ז) אמר משה, אהרן אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית הזה או בי או בך, אבל עכשיו אני אומר שהם גדולים לפני המקום משנינו, ולכן כתוב: "וידום אהרן", שהתנחם בזה שבניו הגיעו למעלה גדולה כל כך.

וזו כונת הכתוב, "וימותו", שמתו בגלל "בקרבתם לפני ה'", ולכן התוגה היא שמחה ולא עצבון, ולכן שרתה עליו הנבואה.

עוד מסבירים, דהנה כתיב: "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו", ולא מצינו שאמר לו כלום. ואם הכונה למה שאמר, "דבר אל אהרן אחיך", מדוע כפל ואמר "דבר"?

אלא הכונה היא, שבתחילת הפרשה בא הקב"ה ודיבר אל משה ובישר לו, שמיתת בני אהרן לא היתה על שום חטא ועון או על שלא היו ראויים לעבודה, אלא מיתתם היתה בגלל שהיו קרובים אל הש"ת ביותר.

וזו הכונה, "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן", שהסיבה שמתו היא בגלל מעלתם, כיון שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה. וזהו "בקרבתם לפני ה' וימותו".

ועוד מסבירים, דהנה אמרו חז"ל (תנחומא בעלותך טז), על הפסוק (שמות כד, יא): "ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו", מכאן שהיו ראויין להשלחת יד, בסיבת שזנו עיניהם מן השכינה, אלא שלא רצה הקב"ה לערוב שמחת מתן תורה עד עכשיו. וזוהי הכונה, "בקרבתם לפני ה'" במעמד הר סיני, לכן "וימותו" עכשיו.

א"נ עוד מסבירים, "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן", אחרי הוא מופלג. וזה כונתו, כי המיתה לא היתה עכשיו, כי מאז שהציצו בשכינה נגזרה עליהם

דעת גדולי רבותינו - סוד ההצלחה

כולנו רוצים הצלחה

בתורה, ברוך השם יש אהבת תורה, וכל אחד רוצה ללמוד ולהצליח. אך להצלחה בתורה צריכים זכויות, ובלי זכויות לא שייך, וזהו שאמרו באבות פ"ו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, והם כל מיני זכויות ומעשים טובים, כגון באימה, ביראה, בענווה, ועוד הרבה דברים, שהם זכויות להצלחה בתורה.

וכבר אמר מרן החזון איש זצ"ל שיכול להיות אדם שאינו כישרוני כלל, ואף על פי כן יצליח מאד בתורה, וסיפר החזו"א עובדא באחד שבצעירותו לא היה בעל כישרון, ולבסוף הצליח בתורה ונעשה למדן גדול, ומדוע הצליח?

אמר החזו"א כי יתכן שזה בזכות הדמעות של הסבתא, שהייתה צדקת, והורידה עליו דמעות שיצליח בתורה, בהדלקת הנרות, כשמתפללים על הצלחת הצאצאים, ומבקשים גם על תורה, שיהיו מאירים את העולם בתורה, הסבתא התפללה על זה בדמעות, והדמעות הועילו שנעשה למדן אף על פי שאינו כישרוני.

ואמר החזו"א כי הוא מכיר את אותו אדם, שנעשה רב מפורסם בחוץ לארץ, ושאלו את החזו"א מיהו אותו הרב, כי יכול להיות בזה תועלת ועידוד לאלו שאינם בעלי כישרונות, אם הם ישמעו שאדם מסוים שלא היה בעל כישרון נעשה לבסוף לגדול מפורסם, אך החזו"א סירב לגלות את שמו, כי זה יכול לפגוע בכבודו, ולאחר תקופה שאלו שוב את החזו"א אולי עכשיו יסכים לספר מיהו, ואמר

החזו"א כי עכשיו הוא כבר נפטר, ובדאי שאי אפשר לומר את שמו.

זוהי המציאות, שאפילו מי שהוא חלש מאוד בכישרונותיו, יכול לגדול ולהצליח בתורה. רק צריכים זכויות לזה, כגון הזכויות של הסבתא שהתפללה בדמעות בהדלקת הנרות, וקל וחומר אם האדם עצמו מוריד דמעות שרוצה לזכות להצלחה בתורה, ובדאי שזה יעזור.

ומעשה שהיה לפני הרבה שנים בילד אחד שרצה הצלחה בתורה, וניגש אל ארון הקודש בזמן שאין רואים, ונכנס מאחורי הפרוכת, והתפלל וביכה בדמעות על הצלחתו בתורה, והיה אדם שעבר שם וגילה את הדבר, בלי ידיעתו של הילד, והסוף היה שאותו הילד נעשה גדול בתורה וצדיק שעשה מופתים למעלה מן הטבע.

זהו כוחן של דמעות ותפילה מעומק הלב. ואין זה משנה אם ילדים, או צעירים, או מבוגרים, כל אחד ואחד, עם תפילה אמיתית מעומק הלב זוכים להצלחה בתורה למעלה מן הטבע! ובאמת אנו מבקשים בתפילה "חננו מאתך דעה בינה והשכל", ובפשטות חננו הוא לשון מתנת חינוך, ומבקשים בזה רחמי שמים על הצלחה בתורה, כי ההצלחה תלויה בחשיעתא דשמאי.

ואמנם לפעמים יש מי שמצליח גם בלי תפילה, כי יש עוד סיבות לזכות להצלחה, כגון אם יש אהבת תורה, שהוא אוהב תורה, ורוצה ללמוד, ומתאמץ בזה, אלו הן זכויות להצלחה בתורה, אבל יש גם זכויות יותר מזה, שאפשר לזכות להצלחה יותר

ויותר, והזכויות של תפילה

בדמעות מועילות להצלחה גדולה ביותר.

"בתלמוד" - לימוד בלא בטלה ברם צריכים עוד זכויות, ומלבד התפילה שהיא זכות, יש עוד הרבה זכויות הנצרכות להצלחה בתורה, כמו שאמרו באבות שם שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, והדבר הראשון הוא "בתלמוד", היינו כפשוטו, ללמוד!

ועל ידי הלימוד זוכים להצלחה. אבל זה תלוי כיצד לומדים, ומי שלומד קצת ואחר כך הוא מתבטל יותר, וכי זוהי זכות? הרי הביטול תורה יותר גרוע, כי תלמוד תורה כנגד כולם וביטול תורה כנגד כולם (ספרי פרשת עקב), ומי שמתבטל הרי הוא מזלזל בתורה, שלא אכפת לו מביטול תורה ואינו מחשיב את התורה, וכיון שהוא מזלזל בתורה לא מגיע לו תורה.

לכן הדבר הראשון הוא להיזהר מביטול תורה, אם מצד אהבת התורה, או מיראה, שמפחד ביטול תורה. ואמנם בשעת הלימוד עצמו אין לחשוב על היראה, ומי שלומד מתוך מתח אינו יכול להצליח, ואם ילמד מתוך יראה בכפייה לא יבין כלל את מה שהוא לומד, אלא צריך ללמוד ביישוב הדעת ובאופן שנהנה מהלימוד, בצורה המתאימה לפי טבעו, שהלימוד מעניין אותו ומרגיש מתיקות התורה, ויחד עם זה הוא גם יודע שצריך ללמוד, ומפחד מאיסור ביטול תורה, ולכן הוא לומד ואינו מתבטל, אך בשעת הלימוד הוא רגוע מאד, בלי פחד ובלי מתח, ונהנה מהמתיקות והסקרנות שיש בתורה. (הגר"ג אלקשטיין שליט"א - מתוך ענן דרכי החינוך ענן 343)

סיפור לשבת - המתפלל הקבוע ויתר על ה"מפטיר" לע"נ אימו...

רצה להתפלל את תפילת המוסף לפני התיבה, אלא שויתר כדי למנוע מחלוקת. והנה היא נגלית אליו בחלום, פניה מאירות וקורנות, והיא אומרת לו בלאט: 'בני יקירי, קיבלתי אישור מיוחד מבית דין של מעלה, לרדת לעולם הזה כדי להודות לך.'

עילוי נשמה כפי שחוויתי היום, בשעה שויתרת על העליה ותפילת המוסף, עוד לא היה לי מעולם. אני זוכרת היטב את עילוי הנשמה בו זכיתי בשנים הקודמות, כאשר מדי שבת יארכיט עליית ל'מפטיר' והתפללת מוסף לפני התיבה לכבודי. אבל זה לא מתקרב, לא דומה בכלל, למה שזכיתי בו השנה - עת ויתרת בגבורה על הכיבודים המגיעים לך, עת ברחת מהמחלוקת! ככל הדברים האלה אמרה האם לבנה בחלום הלילה, והוא התעורר כשגופו רוטט בהתרגשות, כל כולו מכוסה זיעה קרה, איברי נוקשים באימה.

לא בכל יום זוכה יהודי לקבל ביקור מאמו שבעולם האמת, והוא זכה! ואת המסר שבפיה - אותו סיפר בה בסערת נפש, כדאי לזכור, לשנן ולחדד: עליות, כיבודים, ועוד הרבה דברים - הם חשובים ביותר, עקרוניים מאוד, רמי מעלה עד מאוד. אלו נושאים שמימיים שאין לנו בהם השגה, יש בהם עילוי נשמות, חזקות מוקדמות, משמעותיות עמוקות. אבל יש כאן גילוי שמימי מהדהד: הכל חשוב ויקר מאוד, עד שמעורב בו בדל של מחלוקת, נגיעה של קרב, ניצוץ של אש בוערת. ברגע שמחלוקת מתקרבת, שטונים מתחילים לעלות, שחילוקי דעות מתחילים להישמע - אדם חכם בורח, נמלט, יודע שחשוב פי כמה לברוח מהמחלוקת, לוותר, להימנע מהשתתפות בזירת קרב מדממת שכזו.

מחלוקת לא מביאה טוב, היא מביאה רע. ההיפך - הברירה מהמחלוקת, ההימנעות מהקרב, הויתור שלפעמים כרוך במאמץ איתנים - הוא הדבר הנכון, הפעולה הנכונה, שגם גורמת יותר עילוי נשמה, גם מעוררת רחמי שמים, וגם מביאה בכנפיה חיי אושר ושמחה. יהודי יקר, הבה נברח מהמחלוקת, נימנע מכל סכסוך, גם כשאנו צודקים, גם כשנראה לנו שיש משמעותיות שמימיות עמוקות. זה הדבר הנכון לעשות, זה מה שמביא שפע וברכה! (הרב קונלסקי שליט"א)

לעילוי הנשמות בגן עדן. אנו מנסים לעשות את המירב והמיטב שמקובלנו במסורת שמועילים לנשמה, אבל האם וויתור, ועוד וויתור כה עוצמתי - אינו מחולל עילוי נשמה? הרי גם בו יש כח מסויים! אולי עדיף לוותר, לברוח מן המחלוקת, להקדיש את הויתור לעילוי נשמת אמא ע"ה?!

וזוהי החליט. באומץ, בגבורה, בנחישות, הודיע לגבאי כי הוא מוותר. הגבאי ניסה להתקומם, אמר 'חס וחלילה, נראה לך שאתן לזו? מה פתאום? האחד בא לגור וישפוט שפוט? לבית הכנסת יש סדר, יש תקנון, לחברי הקהילה יש זכויות יסוד מוקנות, והעליה והתפילה בשבתות יארכיט הן אחת מהן. לא יעלה על הדעת, אינני מתכוון להיכנע!'

ואילו המתפלל הקבוע, שכבר החליט שעליה, חשובה ככל שתהיה, אינה שווה כדי מחלוקת, המחלוקת מסוכנת כפליים והרת אסון שבעתיים מאשר לוותר על העליה היוקרתית, עמד על דעתו: 'לא ולא ידידי הגבאי. אני מוותר. לא רוצה מחלוקת, לא רוצה חילוקי דעות, לא רוצה ליצור איי נעימויות. תן לו את העליה, תן לו גם את תפילת המוסף. אני אסתפק בעליה אחרת, אתפלל לפני התיבה ביום יארכיט עצמו. אני מעדיף לוותר, לא רוצה מחלוקת!' לנוכח דבריו הנחרצים, קיבל הגבאי את הדברים והעניק את העליה, כמו גם את תפילת המוסף, למתפלל הזר.

התפילה הסתיימה באווירה שבתיית טובה ועילאית, כולם קיבלו את שלהם - המתפלל הזר שעמד על שלו קיבל את שביקש, המתפלל הקבוע שויתר על הכל היה מאושר מהויתור, והגבאי - הצליח שכל הצדדים יצאו מרוצים... לכל אורך הסיפור בבית הכנסת, נכח במקום הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א, מפיו שמענו את הפרטים לאשורם. אלא שהסיפור עדיין לא נגמל - -

ביום המחרת, הגיע המתפלל הקבוע לבית הכנסת, והפעם היה נסער ונגרש. הכרת פניו ענתה בו כי עבר חוויה רגשית מטלטלת, ועד מהרה פתח וסיפר מה אירע במהלך הלילה: ובכן, באישון ליל, בעיצומה של שנתו העריבה, והנה בחלומה הגיעה אליו אמו עליה השלום, זו שלכבודה ביקש את עליית ה'מפטיר', זו שלעילוי נשמתה

הסיפור הבא מתרחש בבית הכנסת דחסידי נדבורנה חדרה בני ברק. ביום מן הימים, אחד מחשובי מתפללי בית הכנסת המשלם דמי חבר תמידין כסדרן, ניגש אל הגבאי וביקש לוודא כי בשבת פלונית, שתחול בעוד כחודש שימים, יוכל לקבל את עליית ה'מפטיר' ולהיות שליח הציבור בתפילת המוסף, שכן זוהי השבת שלפני יארכיט של אמו עליה השלום. גבאי בית הכנסת הציץ ביומנו, ואישר כי השבת היא פנויה מכל 'חיוב' אחר, והמתפלל הקבוע - הזכאי בדין לקבל עליית במהלך השנה ואף לעבור לפני התיבה, יזכה לממש את רצונו, לעילוי נשמת אמו.

המתפלל היה מרוצה, כאדם מאורגן מראש רצה לוודא כי כל ענייני יארכיט יתנהלו בצורה הטובה ביותר, ועתה נראה היה כי הכל יילך חלק... ויהי בצפרא דשבתא, אותה שבת שהמתפלל הקבוע ביקש לקבל בה את ה'מפטיר', הוא מגיע לבית הכנסת בשעה מוקדמת, בטוח כי ה'מפטיר' והתפילה לפני התיבה בתפילת המוסף ממתניים לו ברוגע... אלא שדקות לאחר שנכנס לבית הכנסת, הבחין בזוית עינו כי מאן דהוא - אורח זר שאינו נמנה על מתפללי בית הכנסת הקבועים, מנהל דין ודברים עם הגבאי.

המתפלל הקבוע הסתקרן לשמוע על מה הוויכוח, ולחרדתו גילה - - - האורח הזר מבקש, לא פחות, לקבל את עליית ה'מפטיר' ולהתפלל תפילת מוסף! והרי זה ה'מפטיר' שלו, זה ה'מוסף' שלו, והנה ניצב כאן אדם זר, ולוחץ על הגבאי, פשוט מנסה לאלץ אותו להעביר את הכיבודים הללו אליו! היתכן כדבר הזה?! לרגע התחוללה בתוכו מלחמה. רבונו של עולם, אם יש צדק בעולם - הרי שהוא מחולל לנגד עיניו. הוא מתפלל קבוע, הוא הזמין מראש, הוא תורם לבית הכנסת רבות בשנים, הוא התארגן לכך שהיום ה'מפטיר' וה'מוסף' שלו. וראו מה הולך כאן - אדם זר מבקש להשתלט על הכיבודים היוקרתיים!

הרי גם אם היה מדובר בשבת רגילה - הוא אינו רשאי לדרוש דבר מה מהגבאי, איש לא חייב לו כלום. אבל עכשיו - דבר המתפלל קבוע הזמין מראש - הרי זו שערוריה של ממש! מנגד, קול שקט חלש לו לוותר. 'הרי ממילא איננו מבינים כיצד עליה ותפילה לפני התיבה מסייעות לנשמות בעולם העליון, הרי איננו יודעים מה הן מחוללות

מעיוני המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

שנתבאר אינו מתחייב בהשבה, שפיר מצי לקנותה ביאוש כאיניש אחרינא. ועיין עוד שם שהארין בזה.

הדרך השניה: כתב האחרונים ז"ל דמשום הכי אין בגזילה אבידה דין גזלן לענין שלא קונה ביאוש, משום דהרמב"ן ז"ל סובר דהא דגזלן אינו קונה ביאוש הוא משום שהוא הוא הגורם את היאוש, ומחמתו מתייאש, ומשום הכי אינו בדין שיקנה על ידי יאוש זה. [וגדולה מזו כתב נתיבות המשפט (צבילאוריס סי' קס"ח) דאפילו נתייאש מיד כשראה את הגזלן עוד בטרם שגזלה, אין הגזלן קונה ביאוש זה, כיון שמחמתו הוא שנתתייאש עיי"ש]. אבל בגזילת אבידה שאין היאוש מחמת הגזלן, שהרי אפילו הניחה להסלע במקומה היו הבעלים מתיאשים ככל אבידה שאין בה סימן, כה"ג שפיר קונה ביאוש אפילו גזלן. וכנראה שדרך זה תפסו האחרונים ז"ל עיקר בביאור שיטת הרמב"ן ז"ל. ועיין עוד שם שהארין.

ועיין בלח"מ (הלכות גזלה ואכזה פי"ד ה"ו) שעמש"כ הרמב"ם (שבכל אופן עובר על כולם) כתב וז"ל: ונ"ל טעמו מפני שאע"פ שמתקן אח"כ הלאו דלא תגזול בהשבת גזילה כדכתיב והשיב את הגזילה מ"מ כבר עבר על לא תגזול וכן האיסור של השב תשיב שהיה לו להחזיר קודם יאוש ואח"כ הוא מתקן שכל מי שעובר לאו ואח"כ קיים העשה שנתקן הכתוב לא בשביל כן מקרי שלא עבר לאו וצריך תשובה גמורה, עכ"ל:

ומרן השו"ע (ח"מ סי' נ"ט ס"ח) פסק כדעת התוס' וסיעתם שכשהחזיר את האבידה לאחר יאוש, אינו עובר אלא על הלאו של "לא תוכל להתעלם" עיי"ש.

וקצת צ"ע מדוע מרן בבי"א לא הזכיר את שיטת הרמב"ם, ולא כתב בשו"ע "ויש אומרים שעובר על הלאו של לא תתעלם, ועל לאו של לא תגזול", שהרי בדרך כלל מרן השו"ע מביא את דעת הרמב"ם וצ"ע בזה. ועיין עוד בבא"ח (שנה א' צב"ט כי תבוא).

ועיין בערוה"ש (סי' נ"ט סעי' א-ג), ועיין בפתחי חושן (דיני אכזה פי"א ס"ה) שכתב נטלה לפני יאוש על דעת לגזולה, עובר משום "השב תשיבם", ומשום "לא תוכל להתעלם", וגם משום "לא תגזול". ואם נמלך והחזירה קודם יאוש, תיקן כל האיסורים. החזירה לאחר יאוש, כבר עבר על איסור "לא תוכל להתעלם", אבל לאו ד"לא תגזול" תיקן בהשבה. ויש אומרים שקיים העשה של "השב תשיבם", וכן הוא דעת התוס' שם, וממילא חייב להחזיר. ופסק בשו"ע הרב כדעיה זו. ובפרט להחזיר בשל תורה. אבל בשיטתו"ב כתב בשם התוס' שאנן ששוב אינו מקיים העשה של "השב תשיבם" משום שלאחר שנתתייאש, שוב אין זו אבידתו. ויש אומרים שאפילו לאו הש"ך (ס"ח) בשם הרמב"ם והרמב"ן, ונראה שהסכים לדינא כשיטה זו, שאף מדיני ממונות אינו בחיוב השבה כיון שנתתייאשו הבעלים, וכשמחזירו אינו אלא מתנה נותן לו, וכמ"ש הרמב"ן במלחמות שם. ולא דמי לגזל ולא נתייאשו הבעלים שאין היאוש שלאחר כך פוטרו מהשבה, שבגזילה לא גילתה תורה דין יאוש, ועכ"פ דמים מיהא חייב לשלם, אבל באבידה, נתרבה דין יאוש וכיון שנטלה על דעת שלא להשיבה, היא הוא לענין זה כמנוחת בקרקע. (ועיין שו"ת שואל ומשיב (מהדו"ג ח"ב סי' קמ"ו)).

אבל אם נטלה על דעת להחזירה ונמלך לגזולה, אין היאוש מועיל, שמיד שנטלה נעשה שומר של הבעלים וכיד הבעלים הוא, והרי זה כדבר שהוא ברשותו דלא מהני יאוש. ועיין בקצות החושן (ס"ח), ובנתיבות המשפט (ס"ח).

והחזו"א (צ"כ סי' ט"ז ס"ח) הקשה לסברת הרמב"ן, דלכאורה כשם שאין יאוש מועיל בגזילה משום שיש חובת השבה ודמיה לחוב שאין בו יאוש, ה"נ באבידה שיש בה

ראה דבר נופל מניס חבריו הרימו על דעת לגזולו האם עובר על איסור? ומה הדין אם אחר יאוש מחזירו לבעליו?

אמנם הרמב"ן שם במלחמות ה' (בכ"ז מליע"א דף י"ז): מקיים את דברי הגמ' כפשוטם, ולא תיקן שום איסור. ממה שאמר רבא שם וגם אינו מחייב להשיב את האבידה כלל זה"ל שם: והכי הוא סברא דגאון ז"ל דגזילה ואבידה היא זו ואבידה נקנית ביאוש היכא שלא נטלה וגזלה אינה נקנית ביאוש מדאורייתא לעולם ואם תמצא לומר נקנית דמים מיהא משלם וזו כיון שנטלה לגזולה ולא להשיבה הרי היא כמנוחת בקרקע ונקנית ביאוש מטעם אבידה דבשלמא היכא שנטלה בתורת אבדה ולא ע"מ לגזולה קודם יאוש דא"ל לקנותה ביאוש מפני שידו כיד הבעלים ושומר שכר שלהם הוא הלכך לעולם אינה נקנית ביאוש הואיל וישנה ברשות הבעלים אבל בזו שע"מ לגזולה נטלה הרי היא לבעלים כמנוחת בקרקע ונקנית ביאוש לגמרי כדין מוצא מציאה לאחר יאוש ואינו חייב לשלם דמים כלל כדי לקיים והשיב את הגזילה שהרי נקנית לו לגמרי ביאוש מטעם אבידה הלכך אף על פי שהחזירה עובר בכלן וזה הפירוש ברור ונכון, עכ"ל עיי"ש.

ועיין בחי' הר"ן שהקשה ע"ד הרמב"ן, דכיון שאבידה קלה מגזילה אינו אלא משום דבהתירא בא לידיה, אבל זאת שנטלה על מנת לגזולה ומתחילה עבר על לאו ועשה על דאבידה גופא, ודאי דבאיסורא אתא לידיה, מחוייב בהשבתה או בהשבת דמיה כגזילה גמורה, עיי"ש. ועיין בקצות החושן (סי' ל"ז), ובנתיבות המשפט (ס"ח צבילאוריס, וכן בס' כ"ץ צבילאוריס ס"ח).

ועיין בקהילות יעקב (צ"מ סי' כ"ה) שהארין במחלוקת הראשונים, בבעל המאור ובקושיית הר"ן ע"ד הרמב"ן שהובא ג"כ בשיטתו"ב, ותורף דבריו הוא, שכוונת הרמב"ן הוא שהוא דנה דמדון גזילה א"ל לקנות ביאוש, מ"מ הכא הוה נמי אבידה, קונה ביאוש מטעם אבידה. והדברים מתמיהים לכאורה דבפשוטו ראוי לומר איפכא, נהי דמצד אבידה לפני יאוש אינו מעוכב, כאן מלקנות ביאוש [כיון דלא נטלה על מנת להחזירה ואין ידוע כידי הבעלים כנ"ל] מ"מ על כל פנים משום דין גזילה שאינה נקנית ביאוש [אע"פ שלא נטלה על דעת להחזירה, ואין ידו כיד הבעלים], הרי מעוכב מלקנות ביאוש ככל גזילה דעלמא, שמחמת תורת גזלן הוא מעוכב מלקנותה ביאוש. וכבר תמה בזה הר"ן, והובא בשיטתו"ב כאן, עיי"ש.

ובביאור דברי הרמב"ן ז"ל ראיתי באחרונים ז"ל שתי דרכים ואבארם כפי שנלפענ"ד: **הדרך הראשונה:** הוא נטל האבידה על מנת לגזול, נהי דעבר בלא תגזול כדאמרין בגמ', מ"מ לא חלו עליו דיני גזלן להתחייב בהשבה ובאונסין. והיסוד לזה הוא מהא דהגונב מהגנב נתמעט מכפל, ודעת הקצות החושן (סי' ל"ז) דגם מכל מילי דגזילה איתמעטי. והא דרב חסדא דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים, ובא אחר ואלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה, היינו דהשני צריך לשלם מדין מזיק, ולא מדין גזלן. והסכים לזה גם נתיבות המשפט, דהשני לא נעשה גזלן [אא"כ הוסיף בה קנין כגון שנינו עיי"ש]. והטעם דהשני לא נעשה גזלן, יש לומר שהוא משום דלא גזל מרשות הבעלים, אלא גזל דבר שכבר אינו ברשות הבעלים. וא"כ גם אבידה היכן שהיא כבר אצל הבעלים בגדר דבר שאינו רשותו, אינו נעשה גזלן עליה להתחייב באונסין ובהשבה. ולפי"ז שפיר יכול לקנותה ביאוש, דכל הדין דגזלן אינו קונה ביאוש, משום דבאבידה אתא לידיה, והיינו משום שנתחייב כבר בהשבה, וכאן בגזילת אבידה שלפי מה

שאלה: אדם שהולך ברחוב וראה שנפל לחבירו ארנק של כסף, וחבירו לא הרגיש שנפל ממנו, ולקחו הלה על דעת לגזולו, ועדיין הבעלים לא נתייאשו. ולאחר זמן חזר בתשובה והחזירם לבעלים לאחר שנתתייאשו, האם עובר על לאו "לא תוכל להתעלם", ועל לאו של "לא תגזול", או נאמר שכיון שהחזירו לו אח"כ תיקן את האיסור שעשה בתחילה? ומה הדין מי שמצא אבידת ישראל, וידוע שהוא רשע ואוכל נבילות לתיאבון או לכעיס דהוי מומר, האם חייב להחזיר לו את אבידתו?!

תשובה: מקור דינים אלו בגמ' (צ"מ כו; ע"ז דף כו;), ובראשונים (ס"ח), ובהרמב"ם (הל' גזילה ואכזה פי"ד הל' ו'), ובטור ושו"ע (ח"מ סי' נ"ט ס"ח), וסי' קפ"ח ס"א).

והנה בגמ' (צ"מ כו;): איתא: ואמר רבא: ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה - עובר בכלן; משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם. ואף על גב דחזרה לאחר יאוש - מתנה הוא דיהיב ליה, ואיסורא דעבד - עבד, ע"כ. עיי"ש בסוגיא ובראשונים.

וכתב הרמב"ם (הלכות גזלה ואכזה פי"ד ה"ו) וז"ל: הוראה חבירו שנפל ממנו דינר על הארץ ולא ידע בו ונטל הדינר קודם יאוש עובר על עשה ועל שני לאוין כמו שביארנו, ואפילו החזיר לו הדינר לאחר שנתתייאש זו מתנה היא וכבר עבר על האיסורים, ע"כ. יוצא לפי"ד הרמב"ם ששעובר על כל האיסורים, וכ"פ הסמ"ג (לאוין קנ"ט) והרמב"ן במלחמות (ס"ח), והביאם הש"ך (ח"מ סי' נ"ט ס"ח) וסיים הש"ך וז"ל: וכן משמע פשט לשון הלכות גדולות והרי"ף ונוסח"ש ש"ס דילן ע"ש, עכ"ל:

ועיין בשו"ע הרב (הל' מליאה ופקדון ס"ח) שהוסיף עוד וכתב דהוי מעוות שלא יוכל לתקון עיי"ש.

ויש מפרשים שהקשו שלפי שיטה זו בנטלה לפני יאוש על מנת לגזולה, עובר בלא תגזול, וקונה אותה לאחר יאוש לגמרי, ופטור אפילו מהחזרת הדמים, א"כ מציון אופן שלאו דגזילה אינו ניתק לעשה וחייב מלקות. והרי בגמ' (מכות טז). אמרין דאין לוקין על לאו של לא תגזול, וכן פסק הרמב"ם (הל' גזילה ואכזה פי"א ה"א). ועיין בספר ברכת שמואל (סי' ט"ז) שכתב ליישב, דהואיל וע"י יאוש בעלים פקע דין גזילה מחפץ זה, וזכה מהבעלים בתורת יאוש להיות פטור אפילו מן הדמים, זה עצמו בנתיקה ע"י תשלומין, וכמו בתוס' משכנו של גר ומתרה גר, שאע"פ שזוכה בו בעצמו נחשב כנתיקה.

ועיין בספר מעייני החכמה (מהלכו"ב) שתיירך שהטעם שפטור ממלקות הוא מכיון דהוי התראת ספק, שהרי אין ידוע לעדים שנטלה על מנת לגזולה, ושמה נטלה על מנת להחזירה. ואפילו שהתראת ספק שמה התראה, כאן אין העדים יודעים את "נטלה על מנת לגזולה". ועפ"י עצמו שאומר שנטלה על מנת לגזולה, אין לוקין עיי"ש.

ולתוס' שם בסוגיא יש שיטה אחרת שאינו עובר על "לא תגזול", ועל העשה של השבה, אלא על הלאו של "לא תוכל להתעלם". והקשו התוס' ע"ד רבא ואם תאמר הלאו של לא תגזול נקרא לאו הניתק לעשה כדאיתא במס' חולין דף קמ"א, א"כ כיון דלענין גזילה לא מקרי מתנה, גם "השב תשיבם" מדוע לא תיקן. ותירצו דלא קאי אלא על הלאו דלא תוכל להתעלם שעבר שלא החזיר קודם יאוש. וכ"כ שם הרא"ש (סי' ט') דלא תוכל להתעלם קאי, אבל לאו ד"לא תגזול", אפילו אכלה או נשרפה ושילם דמים, תיקן הלאו וקיים העשה, עיי"ש. ועיין עוד שם בפלפולא חריפות (ס"ב), שהוסיף עוד ש"כ"ד הרא"ש. וכתב, וכי היכי דלענין גזילה לא חשיב מתנה ותיקן הלאו, ה"נ תיקן "השב תשיבם". וכן מבואר בדברי התוס' וכן דעת הטור (ח"מ סי' נ"ט) כדעת אביו הרא"ש.

נקודות אור | סיפורים של תיקון מיזות | אנשים שחזרו לכור נחצבתם | וחיזוק לאלו שעדיין...

ממנו לחשוב איזה צעד משמעותי לכיוון היהדות היו הכי ביצועי מבחינתו.

חלף שבוע והאדם מתקשר להתעניין בשלום רבי צבי שוחחו על הא ועל דא וזבה הסתיימה השיחה. חולף לו שבוע נוסף והוא שוב מתקשר להתעניין בשלום הרב. רבי צבי שידע עד כמה מדובר באדם טרוד, סבר שהשיחה תיכף תזרוק לאפיק מעשי כלשהו אך לשווא. כאשר האדם העסוק הזה התקשר בשלישית "להתעניין בשלום הרב" זו כבר הייתה מעין הכרזת בשלות לקבל כל מה שיטילו עליו.

"יש לך לאחרונה זמן מיותר להתעניין בשלומי?" שאל רבי צבי בסרקזם. הוא השיב שברצונו ללמוד יהדות... על-אתר הם קבעו לימוד משותף בחברותא. בהזדמנות, כאשר חלפו השניים ליד ביתו של היהודי התעניין רבי צבי בחיך "למה אתה לא מזמין אותי אף פעם לביתך?"

האיש זע באי נוחות והרב קלט שיש דברים בגו (וליתר דיוק: בגוי) כאשר נכנס הביתה הזדעזע לגלות צלבים רח"ל בכל מקום. רק בשלב זה שמע את האמת הנוראה שמדובר ב...משומד שרועה לשוב לחיק אביו שבשמיים. על אתר הורה לו לסלק את כל סממני העבודה זרה מביתו, ושלח אותו לטבול במקווה - כמנהג שנוהגים עם משומד שחזר לעם ישראל.

עד מהרה עיטר האיש את פתח ביתו במזוזה מהודרת וקיבל על עצמו שמירת שבת קודש. ואז שמח הרב לשמוע ממנו משפט מרגש שהצדיק את כל ההשקעה: "אם בתור הנצר האחרון של המשפחה לא הצלחתי להדליק נר נשמה על קבר הסבא - אשמט בעצמי כנר נשמה!" (איך לרעהו)

אם בלארוס' מזכירה לכם רוק הפגנות המוניות מול "הרודן האחרון של אירופה", אתם מוזמנים להצטרף למסע קצר שיאיר בפניכם את ה'איש-לרעהו' של המדינה הקומוניסטית האחרונה ביבשת: פרברי עיר-הבירה 'מינסק', בית החיים היהודי הקטן סילוביצי'. שתי דמויות מסתובבות סביב המצבות שלו ושוב. הם מן היום בידם ימינה, שמאלה ושוב ימינה. מסתובבים, גוהרים מעל מצבה דהויה בניסיון לצרף שברי אותיות - אך לשווא.

כפור שולט בכל, מעילי החורף לא ממלאים את תפקידם (בשעת כתיבת השורות שורר במינסק מינוס 12 מעלות, ובלילה צפוי מינוס 19)...רוחות עזות מקשות על המלאכה והאצבעות קופאות. הם מתאמצים קשות אך מבוקשם לא נמצא. מי השניים אשר משוטטים בין המצבות הישנות? הראשון הוא הרב הגאון רבי צבי ביכמן שליט"א - רבה הבלתי נלאה של בלארוס. והשני - יהודי מקומי.

קדמה לסיוור בבית הקברות, שיחה טלפונית שהגיעה לרבי צבי. היה זה יהודי יליד בלארוס, שמתגורר בישראל, אשר סיפר כך: אבא שלי זכרונו לברכה קבור בבית הקברות סילוביצי, וכבר שנים רבות שאף אחד לא פקד את הקבר. ה'אירצייט' הולך ומתקרב, ואני מבקש שתתקשרו לבן שלי שמתגורר בבלארוס ולבקש ממנו לפקוד, יחד אתכם את הקבר. אני מתחנן שהבן שלי - הנצר האחרון של המשפחה - ידליק נר זיכרון מעל הקבר של סבא שלו!

כפי שכבר קראתם, הוא נעתר למשימה - אך למרות המאמצים הרבים לא אותרה על ידיהם המצבה. חזרנו

שנתיאשו הבעלים נחשב כמתנה. והאיסור שעשה עשה. והרי"ז מעוות שלא יוכל לתקון.

אמנם יש פוסקים שאינו עובר אלא על איסור של "לא תוכל להתעלם", שלא זה א"א לתקן בחזרתו לאחר שנתיאשו הבעלים. אבל לאו של "לא תגזול", יכול לתקן ככל גזלן שאמר תורה "השיב את הגזילה אשר גזל". וכן העשה של ההשבה, אפילו שנתיאשו הבעלים, הרי הוא מתקן לאחר שמחזיר את האבידה, ואין דינו כמתנה. וכ"ד מרן השו"ע להלכה. וכבר כתבנו שזו שיטת תוס' ועוד ראשונים, ודלא כהש"ך שמשמע עובר שכשיטה ראשונה שהיא דעת הרמב"ם והרמב"ן.

ולענין מי שמצא אבידת ישראל שידוע שהוא רשע והוא מומר, אם מומר לתיאבון חייב להחזיר לו אבדתו, מכיון שאם יש לו בשר כשר הוא אוכל כשר, אבל אם אוכל נבילות להכעיס, דהיינו שאפילו אם יש לו בשר כשר אוכל דוקא נבילות כדי להכעיס, אין מחזירים לו אבידתו. וכן מי שהוא אפיקורוס ומחלל שבת בפרהסיא, וכיון שהוא אנשים, דינו כגוי וכעו"ז, ואין מחזירים לו אבדתו.

ויש פוסקים שבזה"ז מחזירים גם בכה"ג מכיון שדינם כשתינוק שנשבה.

ולענ"ד, אם מסבירים לו את חומר האיסור של נבילות וטרפות ומומר שבת בהבנה מליאה והוא לא מוכן לשמוע ועושה דוקא להכעיס, מדוע נדון אותו כתינוק שנשבה, שתינוק שנשבה היינו שגדל במקום חילוני ולא יודע את חומר האיסור אבל אם יודע, לא. והיינו רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא אכ"ר.

למינסק - סיפר רבי צבי - בדרך הבהרתי לנכד שכל הנראה אפסה תקווה לגלות את הקבר. מסתבר שברבות השנים הקימו עליו מבנה. נו אז מה הלאה? - שאלתי. הוא לא הבין את השאלה.

הוא אני עצמי קבעתי שאפסה תקווה! חזרתי באוזניו על דברי אביו שנאמרו לי בטלפון אודות "הנצר האחרון" של המשפחה שמתגורר בבלארוס, ושוב גישתי בעדינות "אז מה הלאה?" הוא לא הבין את השאלה, "מה הלאה? לא מצאנו את הקבר אז אני חוזר כעת הביתה!" - "אבל לאיזה בית?"

יחלוף עוד זמן רב עד שתצופו מלוא המשמעות של השאלה המחרידה "לאיזה בית?" שכן באותה שעה עדיין היה ביתו של היהודי, של "הנצר האחרון", עמוס בצלבים ובדיוקנאות של עבודה זרה רח"ל. אך בשלב זה רבי צבי לא ידע מכן. במהלך הנסיעה המשיך רבי צבי לגשש בעדינות לכיוון ליבו, ולתת לו להבין שגם אם לא מצאו את המצבה, קיימים הרבה דרכים למקום יתברך. הוא ביקש לדעת אם הוא חושב על כיוון נכון - -

שתיקה רועמת השתררה ברכב במשך כמה דקות, עד שהאדם החליט לחזור ליהדותו. והא ראייה: כן הוא השיב לשאלת הרב בשאלה משלו - כדרכם של יהודים... "נו, אז מה אני צריך לעשות בקשר לזה?" שאל הנכד. על מנת שהשינוי יה' אמיתי, יסודי, העדיף רבי צבי להשיב את הכדור למגרש שלו. ביקש

המשך מעמוד הקודם "מעייני המשפט" -

מצות "השב תשיבם" מדוע יועיל יאוש. ותיירץ החזו"א, דכל שגורם היאוש באיסורא, אין מועיל יאוש, אבל באבידה אין גורם היאוש באיסורא ולכן מועיל יאוש, אע"פ שיש בו מצות השבה. וכתב עוד שבחפץ האבידה קודם יאוש מעורב דין גזל ודין אבידה, ונפק"מ לדעת הפוסקים שאע"פ שבגזילה נפטר ב"הרי שלך לפניך", בפקדון אינו נפטר כיון שנעשה גם שומר עיי"ש בדבריו.

והנה מי שמצא אבידת ישראל והוא רשע, כגון שאוכל נבילות וטריות לתיאבון, שאם אינו מוצא בשר כשר אוכל נבילות וטריות, או כשאוכל נבילות להכעיס ומחלל שבת בפרהסיא, מקור דין זה בגמ' (ע"ז כו:) שם דרשה בגמ' עהפ"ס (דרכים כ"ג) "לכל אבידת אחיך" לרבות את המומר. ומסקנת הגמ' שיש חילוק שאם אוכל לתיאבון דהיינו כשאין לו בשר כשר אוכל נבילות, מחזירים לו אבדתו. אבל אם יש לו בשר כשר ובשר נבילות ואוכל בשר נבילות, זה מומר להכעיס, ואין מחזירים לו אבדתו, עיי"ש בסוגיא.

וכ"פ הרמב"ם (הלכות גזלה ולבדה פ"א ה"ב) וז"ל: אפילו היה בעל האבידה רשע ואוכל נבילה לתיאבון וכיוצא בו מצוה להשיב אבדתו, אבל אוכל נבילה להכעיס הרי הוא מין והמינין מיישראל והאפיקורוסים ועובדי עבודה זרה ומחללי שבת בפרהסיא אסור להחזיר להן אבדה כגוי, עכ"ל. וכ"פ מרן השו"ע (ס"ס כ"ג).

וכבר כתבנו שישאל מומר להכעיס אפילו בשאר עבירות אסור להחזיר אבדתו, עיי"ש בתוס' (ל"ה אני שונה) בענין

העלון יוצא לאור להצלחת הגה"צ נשיא מוסדות אורות חיים ומושה

הרה"ג דוד חנניה פינטו שליט"א

ולע"נ מרת אימו הצדקת מודלן מוזל בת מוחה שמוחה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.